

Izvorni znanstveni rad

MIRKO TOMASOVIĆ (Zagreb – Filozofski fakultet)

PROF. IVAN SLAMNIG O RANOM HRVATSKOM PETRARKIZMU

UDK 821.163.42–1.09
82.0–05Slamnig, I.

Pisac ovog rada razmatra komparatističku raspravu Ivana Slamniga *Trubaduri ili petrarkisti*, objavljenu u »Republici« (br. 2–3, 1968), točno sto godina nakon što je Vatroslav Jagić održao predavanje u Akademiji *Trubaduri i najstariji hrvatski lirici* sa središnjom tezom da su pjesnici *Ranjina zbornika* nastavljači provansalske, a ne petrarkističke tradicije ljubavne lirike. Jagić im je stoga pridao oznaku trubadura, što je šezdesetak godina poslije još radikalnije zastupao Matija Murko, dok su Josip Torbarina i Mihovil Kombol na temelju istraživanja intertekstualnih veza Džora Držića i Šiška Menčetića s talijanskim suvremenicima tvrdili da su oni petrarkisti. Prof. Slamnig u navedenoj raspravi uvodi stanovite distinkcije. Zbog utvrđene recepcije modela iz tzv. napuljskoga kruga pjesnici *Ranjinska zbornika* pripadaju kariteanskom petrarkizmu (po prvaku toga kruga Carethu, odnosno Cariteu), ali istodobno prof. Slamnig na primjerima trubadurskih (i truverških) figura i motiva u najstarijih poznatih dubrovačkih pjesnika pokazuje da je i hrvatska poezija, prije Džora Držića i Šiška Menčetića, imala doticaja s trubadurstvom. Slamnigova sintagma *kariteanski petrarkizam* prihvaćena je u stručnoj literaturi i sveučilišnoj nastavi na Odsjeku za komparativnu književnost te je tako »jedan žilavi problem hrvatske komparatistike« napokon riješen.

59

Tijekom studija na Odsjeku za komparativnu književnost (1959–1963) šest sam semestara slušao predavanja Ivana Slamniga. Iako se kolegij zvao Komparativna povijest hrvatske i ostalih jugoslavenskih književnosti, težište mu je bilo na tzv. starijoj hrvatskoj književnosti. Želim reći da su me njegova predavanja i seminari, što sam ih redovito pohađao, ne samo uveli nego i oduševili za znanstveno područje, kojim ću se poslije uporno baviti. Osim toga, prof. Slamnig akademske godine 1961/1962. u seminarskoj je nastavi predvodio kolektivno prevođenje pjesničkih tekstova s više jezika (na taj je način prvi na Sveučilištu u Zagrebu, usput budi rečeno, inaugurirao traduktologiju), započevši ga s jednim Petrarkinim sonetom kao predloškom.¹ Vjerojatno pod doj-

---

¹ Toga se prof. Slamnig prisjetio u raspravi *Metrička opredjeljenja u novijoj hrvatskoj poeziji* (»Kritika«, br. 4, Zagreb 1969, str. 37–38), a kolektivno mu je prevođenje soneta poslužilo i radi testiranja osjećaja za sastav vezanog stiha kod studenata, među kojima je bilo i više pjesnika.

---

mom takvog seminara izabrao sam diplomsku radnju pod njegovim vodstvom, a tema je u prvoj verziji bila *Hrvatski prijevodi Dantea i Petrarke*.

Držim da je, kad već spominjemo nastavnu djelatnost prof. Slamniga, potrebno zapisati da su njegova predavanja o našoj književnoj tradiciji iz renesansnog i baroknog razdoblja bila vrlo poticajna za tadašnji naraštaj studenata zagrebačke komparatistike. Tih se godina pojavila i njegova *Antologija hrvatske poezije od najstarijih zapisa do kraja XIX. stoljeća* (Zagreb 1960), u kojoj je kao sastavljač izborom netipičnih tekstova, prema tadašnjim i tradicionalnim mjerilima, bitno pridonio prevrednovanju starijega pjesništva, uočivši u njemu i svježiju, dinamičniju struju, bližu modernijoj osjećajnosti. Sjećam se da nam je ta antologija postala i izvanispitno omiljeno štivo, štoviše otkriće u poimanju drevne pjesničke baštine na drugačiji način nego nam se predavao i nametao lektirou u srednjoškolskim učionicama. Slične je naznake imao i njegov izbor iz baroknog naslijeđa (*Hrvatska poezija XVII. stoljeća*, Zagreb 1964).

Od profesorovih radova o tzv. starijoj književnosti, kakvoća² kojih je važnija od količine, jer se svaki odlikovao proučenošću predmeta, živošću i sažetošću stila te novim spoznajama, upozorio bih na jedan u tom pogledu karakterističan. Riječ je o raspravi iz uže struke (nadaslov joj je »Žilavi problemi naše komparatistike«), u kojoj se raščišćava problem, postavljen već u prvoj hrvatskoj komparatističkoj studiji, tj. jesu li pjesnici *Ranjinina zbornika* trubaduri ili pak petrarkisti.³ Naime, kako je poznato, Vatroslav Jagić objavio je u Radu JAZU (IX. 1869) svoje predavanje, održano 28. listopada 1868, *Trubaduri i najstariji hrvatski lirici*. U uvodnim retcima on se, pozivajući se na Nijemce i Francuze, zalaže za uvođenje »historijsko-genetičkog načela« u književnu historiografiju i kad je posrijedi hrvatska književna baština, pa tu metodu primjenjuje na tekstove iz *Ranjinina zbornika*. Ustanovivši nakon potankog opisa »sadržaja« tih tekstova da oni nisu proistekli oponašanjem usmene lirike, jer je riječ o »modernom« poimanju ljubavi i drugačijem vokabularu, tvrdi da, iako je riječ o istom poimanju ljubavi, prisutnom i u trubadura i u petrarkista, Šiško Menčetić, Džore Držić i drugi pjesnici u *Zborniku* pripadaju trubadurskoj, a ne petrarkističkoj poetici. Po njegovoj interpretaciji oni se u

---

² Ističem, primjrice, njegov vrstan monografski portret *Marko Marulić, kozmopolit i patriot* (*Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, uredili Aleksandar Flaker i Krunoslav Pranjić, Zagreb, str. 153–166), još uvijek nezaobilazan u marulološkoj literaturi. Uvrstio ga je Francisco Javier Juez Gálvez na uvodno mjesto u španjolsko izdanje časopisa »Studia croatica« (Buenos Aires, XLIII, 145, p. 8–28, 2002) u cjelini posvećenog Marku Maruliću. Urednik tog broja i prevoditelj teksta prof. Slamniga, inače i pisac više maruloloških priloga i prof. slavistike na Sveučilištu Complutense u Madridu, u uvodnoj napomeni ističe da se taj tekst odlikuje sintetičnošću i modernim pristupom Marulićevu životu i dvojezičnom opusu.

³ *Trubaduri ili petrarkisti*, »Republika«, br. 2–3, Zagreb 1968, str. 118–119.

---

tekstovima iskazuju kao pjesnici vitezovi, pjesnici svirači, pjesnici sluge i sužnji, što bi bilo svojstveno srednjem vijeku (trubadurima), a ne renesansi (petrarkistima). Našavši pozamašan broj podudarnih mjesta u prilog svojoj tezi, Jagić je Džora i Šiška nominirao dubrovačkim trubadurima, zapravo posttrubadurima. Šezdesetak godina poslije isto mišljenje još radikalnije zastupa Matija Murko,⁴ poričući bilo kakve veze tih dubrovačkih pjesnika s talijanskim petrarkistima. Njegova je pretpostavka da se najstarija hrvatska galantna lirika razvila samostalno iz provansalske. Iste godine (1931) Josip Torbarina je, međutim, utvrdio komparativnom analizom brojnih pjesama i stihova iz *Ranjinina zbornika*⁵ da su oni u nepobitnoj intertekstualnoj sprezi s talijanskim modelima. K tome je Mihovil Kombol u dvjema raspravama iz ranih tridesetih godina dokumentirano pokazao ovisnost kanconijera Dinka Ranjine i Dominka Zlatarića o talijanskim petrarkistima.⁶ Štoviše, Kombol je utvrdio kako je Ranjinina zbirka *Pjesni razlike* iz 1563. u velikom dijelu nastavak istog tipa petrarkiziranja, koje su u hrvatsku galantnu liriku uveli Džore Držić i Šiško Menčetić, dakle u znaku tzv. napuljskoga kruga Caritea i Tebaldea. Sredinom XVI. stoljeća jedna je skupina južnoitalskih imitatora Petrarke prosljedila u kanconijerskom pjesništvu tradiciju napuljskoga kruga, a njihovi su soneti dosta često služili kao predlošci hrvatskim i talijanskim pjesmama Dinka Ranjine.

Unatoč Torbarininim i Kombolovim istraživanjima petrarkističkih korijena hrvatske renesansne ljubavne poezije, u historiografskim djelima, priručnicima i čitankama prenosila se uporno Jagićeva atribucija o njezinu trubadurskom podrijetlu. Milorad Medini je u svojoj *Povijesti pjesnike Ranjinina zbornika* obradio u poglavlju *Ljubavna trubadurska lirika*.⁷ U Vodnikovoj *Čitanci* stoji: »Najstariji su naši trubaduri: Šiško Menčetić i Džore Držić.«⁸ U Prohaskinu *Pregledu* navodi se izričito Jagićeva oznaka za te pjesnike,⁹ dok, primjere, Vinko Lozovina u monografiji *Dalmacija u hrvatskoj književnosti* ističe

---

⁴ *Nekoliko riječi o prvim dubrovačkim pjesnicima, Rešetarov zbornik*, Dubrovnik 1931, str. 233–243.

⁵ *Italian influence on the poets of the Raguse Republic*, London 1931.

⁶ *Dinko Ranjina i talijanski petrarkisti*, GZPKH, XI, Zagreb 1932, str. 64–94; *Talijanski utjecaji u Zlatarićevoj lirici*, Rad JAZU, Zagreb 1933, str. 212–251.

⁷ *Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*, Knjiga 1, Zagreb 1902, str. 121–133.

⁸ Dr. Branko Drechsler: *Hrvatska čitanka za više razrede*, Zagreb 1916, str. 28. Istina, Vodnik u *Povijesti hrvatske književnosti* (Zagreb 1913, str. 85, 86) piše: »Pod utjecajem napuljske škole javio se i najstariji hrvatski petrarkista u Dubrovniku, Šiško Menčetić«, ali u nastavku prikaza isto tako: »Trubadurska poezija Menčetića i Gjora Držića«.

⁹ Dragutin Prohaska: *Pregled hrvatske i srpske književnosti*, I, Zagreb 1919, str. 21.

---

za Šiška Menčetića da je »zgoljni trubadur«. ¹⁰ Tek u Kombolovoj *Čitanci* iz 1943. za Šiška se i Džoru tvrdi: »obojica su se u svojoj lirici ugledali dakako u suvremenu talijansku poeziju« ¹¹ i objašnjava da je ta poezija bila petrarkističkog smjera. Njihov petrarkistički kontekst Kombol će potanje odrediti u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, ¹² od kada se slijedom autoriteta njezina pisca pjesnici *Ranjinina zbornika* sve više nazivaju petrarkistima. Ipak, po nekoj inerciji ili neupućenosti u stručnu literaturu Šišku Menčetiću i Džori Držiću i dalje se prišivao trubadurski epitet. ¹³ Marin Franičević, plodni proučavatelj našega pjesništva 16. st., izbjegavao je za njih naziv i trubaduri i petrarkisti, odlučivši se za treći – »leutaši«. ¹⁴

Ponukan tim razlikama i neusklađenostima, koje nisu bile samo terminološke naravi, u tumačenju ishodišta hrvatske renesansne svjetovne lirike prof. Slamnig je odlučio u navedenoj raspravi, tiskanoj točno sto godina nakon Jagićeva predavanja u Akademiji, razlučiti trubadursku i petrarkističku sastavnicu tekstova u *Ranjininu zborniku*, pokazujući da u oba odjelito suprotstavljena mišljenja treba unijeti nijansirne korektive. Njegovo je polazište: »Svejedno, provjera veza sa suvremenom talijanskom poezijom ne znači da u tom periodu hrvatske lirike nema i elemenata trubadurske tradicije, koji su došli iz starije faze same hrvatske poezije.« ¹⁵ On pretpostavlja da je hrvatsko pjesništvo prije *Ranjinina zbornika* ipak imalo prethodnu fazu i stanovite uspostavljene konvencije, a to uvjerljivo obrazlaže tradiranim figurama. Čini mi se vrlo zanimljivom usporedba »gospoje«, »vile«, »djeve«, »diklice« s lavom, koji je neškodljiv za ponizna srca. Usporedba je zabilježena u križarskoj (traverskoj) pjesmi, sačuvanoj u tzv. Zagrebačkoj pjesmarici, a ne pojavljuje se drugdje u traveruskim sastavima. Međutim, pojavljuje se ne samo u *Ranjininu zborniku* već i u Kavanjininovu epu. »Ovakvi primjeri navode nas na zamišljajnije posebnog, starijeg viteškog repertoara pjesničkih figura i simbola.« ¹⁶ Indikativno je u tom pogledu postojanje *albe*, jutarnje pjesme ili zornice kao poznate trubadurske vrste. Prof. Slamnig također skreće pozornost na pripadnost jedne antologijske pjesme iz *Ranjinina zbornika* oproštajnim pjesmama truba-

---

¹⁰ Dr. Vinko Lozovina: *Dalmacija u hrvatskoj književnosti. Povijesni pregled regionalne književnosti u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri*, Zagreb 1936, str. 108.

¹¹ Dr. Mihovil Kombol: *Hrvatska književnost do narodnog preporoda. Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola*, Zagreb 1943, str. 70.

¹² *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb 1945, str. 88–89.

¹³ Usp. Zvane Črnja: *Kulturna historija Hrvatske*, Zagreb 1964, str. 265–266.

¹⁴ Usp. Čakavski pjesnici renesanse, Zagreb 1969, str. 42. Po M. Franičeviću, sa Šiškom Menčetićem i Džorom Držićem počinje »naša leutaško-renesansna poezijak«.

¹⁵ O. c. (bilješka 3), str. 118.

¹⁶ Ibidem.

---

dura s njihovim damama. Najpoznatiju takvu pjesmu složio je francuski pjesnik Conon de Béthune, koji je inače sudjelovao u križarskom pohodu na Zadar. Njegov *Križarski rastanak* postao je vrstovni uzorak (s odjekom u tzv. dipartitama u starotalijanskoj poeziji), a po mišljenju Ivana Slamniga dopro je i do Dubrovčana, što dokazuje upravo tekst *Odiljam se, moja vilo...* U *Ranjininu zborniku* još je jedan takav »dipartitski« sastav, znatno kraći (»A sad se odiljam, ljepša od sunašca...«). Na truversku vezu nadalje naslanja se pojava da Šiško Menčetić rabi dvaput i izraz *frava* (njemački *Frau*), podrijetlom zacijelo iz *Minnesanga*. Na trubadursko naslijeđe naslanjaju se i neke ukrasne slike i figure iz Marulićeve *Judite (albe)*, usporedbe vojske u pokretu s odorama i opremom s proljetnom livadom). Nema zбора, prof. Slamnig je, zahvaljujući izvrsnom poznavanju srednjovjekovne pjesničke svjetovne baštine (rado je prevodio i u izvornim pjesmama parafrazirao trubadurske sastave) i širokom poznavanju općenito izvora zapadnoeuropske poezije, bacio dodatno i prijeko potrebno svjetlo na genezu naše najstarije galantne lirike. Njegova rasprava rezultirala je dvama bitnim zaključcima: »Imamo dovoljno znakova da je trubadurska poezija na hrvatskom jeziku postojala, možemo joj uočiti tragove. Ipak, poezija *Ranjinina zbornika* nije se naprosto rodila iz nje, već joj je karakterističan biljeg dala suvremena moda.«¹⁷ Koja moda? I na to pitanje dan je valjan i odmjerjen odgovor.

Njezin je začetnik pjesnik Benedetto Gareth (1450–1514), podrijetlom iz Barcelone, koji je 1467. došao studirati u Napulj. Zbog svoje darovitosti, lijepe izgleda i manira bio je dobro prihvaćen u novoj sredini. Postao je članom humanističkoga napuljskog kruga, okupljenog u tzv. Accademia Pontaniana, gdje je dobio pjesničko ime Cariteo (prijatelj Gracijâ), kojim je potpisivao svoja književna djela. Cariteo je bio u službi aragonskoga dvora u Napulju. Slavu je stekao zbirkom *Endimione* (1505–1509), glavninu koje su tvorili soneti posvećeni ženi nazvanoj Luna. Uzor mu je bio Petrarkin *Kanconijer*, ali je u svoje sonete unosio i sastojke provansalskoga načina pjevanja, jer se ta tradicija u njegovoj zavičajnoj Kataloniji sačuvala i nakon rasula trubadura. U talijansku poeziju uveo je iz španjolske *agudezas*, preteče *conchetta*. Tu modu prihvatili su Serafino Aquilano (1466–1500) i Antonio Tebaldi (1463–1537), čije su pjesme s petrarkističkim motivima pjesnici *Ranjinina zbornika* prerađivali, kadšto i prevodili. Potonji su talijanski pjesnici posvajali i stanovita iskustva iz narodne ljubavne lirike, koja se gajila po kneževskim dvorovima u stilizacijama pjesnika na »pučkom« jeziku. Dodali bismo da su Aquilano i Tebaldeo postrance od Petrarkina kanona u opisivanju ljubavi prema ženi, u skladu s južnjačkim temperamentom, iskazivali i senzualne pobude. Tom se

---

¹⁷ O. c., str. 119.

---

vezom može objasniti i zamijećeni »erotizam«¹⁸ u nekim pjesmama Šiška Menčetića. »U toku romanske lirike, međutim, Petrarca se osjeća kao jasan model, pa bi bilo nategnuto u ovoj poeziji na talijanskom jeziku vidjeti samo fazu trubadurstva, premda je ono u njoj ponešto obnovljeno.«¹⁹ Nakon tih nužnih distinkcija prof. Slamnig je za poeziju napuljskoga kruga predložio naziv *kariteanski petrarkizam*, koji je u prvoj polovici XVI. stoljeća bio vrlo prodoran, a recepcijski se odrazio ponajprije u hrvatskoj i španjolskoj lirici, a nešto kasnije u francuskoj (Lyonska škola) i engleskoj (»Tottel's Miscellany«). Kako su veze pjesnika *Ranjinina zbornika* s napuljskom školom neporecive, prva faza hrvatskoga petrarkizma u znaku je kariteanizma. Na taj je način Ivan Slamnig riješio jedan od »žilavih problema hrvatske komparatistike«, koji se u našoj znanosti o književnosti potezao od 1868. do 1968, stotinjak godina.

U monografiji *Svjetska književnost zapadnog kruga* prof. Slamnig je kariteanskom petrarkizmu dao zapaženo razvojno mjesto u nastupu renesanse,²⁰ a kako je monografija postala priručnikom i u sveučilišnoj nastavi, Šiško Menčetić i Džore Držić konačno su dobili status kariteanskih petrarkista, izgubivši onaj prvih hrvatskih trubadura, koji su neprimjereno ne svojom krivnjom dugo vremena nosili.²¹ Njegova je zasluga što je pokazao da je u hrvatskom pjesništvu postojala predfaza *Ranjinina zbornika* s natruhama ili možebitnom školom trubadurstva i istodobno identificirao petrarkističku varijantu u njenu, koju je razložito nazvao kariteanskim petrarkizmom. Karitenski je petrarkizam pak novi pravac u talijanskoj poeziji u znaku renesansne oponašateljske poetike s *Kanonijerom* kao uzornim djelom, a iz Italije se proširio ponajprije²² u Hrvatsku, što nije nevažno u situiranju hrvatske književnosti u evropski kontekst.

U završnoj rečenici rasprave napominje se da su naši kariteanci »konzervativniji od svojih inozemnih kolega«²³ što je također točno. Neka mi bude dopušteno »uključiti se u diskusiju« i podsjetiti na razloge koji su to uvjetovali.

---

¹⁸ O erotici u Menčetićevim pjesmama govori B. Vodnik u svojoj *Povijesti* (o. c.), str. 88–89), dok Kombol (o. c., bilješka 12, str. 90) uočava njihovu »senzualnost«.

¹⁹ O. c., str. 119.

²⁰ Zagreb 1973, str. 35–39.

²¹ U novijim književnopovijesnim sintezama za Džora i Šiška uobičajila se odrednica kariteanskih petrarkista. Usp. Slobodan Prosperov Novak: *Povijest hrvatske književnosti*, II. knjiga, Zagreb 1997, str. 143; Mirko Tomasović: *Hrvatska poezija od humanizma do Moderne u: Introduzione allo studio della lingua, letteratura e cultura croata*, a cura di Fedora Ferluga Petronio, Udine 1999, str. 11–12.

²² O vremenskom prvenstvu hrvatskoga petrarkizma usp. M. Tomasović: *Poeti i začinjavci*, Dubrovnik 1991, str. 44–46.

²³ O. c., str. 119.

Konzervativniji su, jer pripadaju starijem naraštaju (Šiško je rođen 1457, Džore 1461) sljedbenika Petrarke u usporedbi sa spomenutim francuskim i engleskim kariteancima. Naši se prvi petrarkistički kanconijeri, naime, javljaju potkraj XV. stoljeća, a španjolski, francuski i engleski u prvoj polovici, zapravo sredinom, XVI. stoljeća. Iznimka je donekle portugalska ljubavna lirika iz druge polovice XV. i s početka XVI. stoljeća, koja je u početku pod velikim utjecajem španjolske dvorske poezije, ali se postupno orijentira prema suvremenoj talijanskoj, ponajviše zaslugom Francisca de Sá de Miranda. On se tijekom svojeg boravka u Italiji (1521–1528) upoznao i s petrarkistima i petrarkisticama, a promicao je tzv. talijanizaciju u motivima, oblicima i versifikaciji. Poezija tog razdoblja okupljena je u glasovitom *Glavnom kanconijeru* (*Canconieiro Geral*, 1516), koji je sastavio Garcia de Resende, dvorski pjesnik i povjesničar, a sadrži pjesme 286 pjesnika. Taj je zbornik, dakle, objavljen desetak godina poslije *Ranjinina zbornika* (priređen je koju godinu prije). Našim komparatistima može biti zanimljiv ne samo zbog vremenske podudarnosti i po sličnosti nastanka marom jednog sastavljača nego i po tome što su Nikša Ranjina i Garcia de Resende zapisali i neke srodne tekstove hrvatskih i portugalskih pjesnika rečenog razdoblja. Srodni su u prvom redu po trubadurizmima, arhaičnijoj udvaračkoj retorici, a i nekim motivskim varijacijama. Takve paralelizme, što je indikativno, susrećemo u pjesmama iz *Ranjinina zbornika* nepoznatog autorstva, koje su evidentno starije po nastanku od pjesama Džore i Šiška. Jedna je od njih već spomenuta *Odiljam se, moja vilo, Bog da nam bude u družbu*²⁴ antologijske čuvenosti, koja po vrsti i pjevnoj intonaciji podsjeća na najglasovitiju pjesmu u Resendeovu kanconijeru *Senhora, partem tam tristes*, gdje je zabilježena pod naslovnom oznakom *Cantiga, partindo-se*. Potpisao ju je João R. de Castelo-Branco, dvorski pjesnik s kraja XV. stoljeća, a tipična je pjesma rastanka, *dipartita*, motivski ogranak prisutan na Sredozemlju od križarskih vremena.²⁵ U njoj se lirski subjekt oprašta od svoje »senhore«, kojoj nastoji poručiti koliko je nespokojan i očajan zbog razdvajanja, baš kao što to čini u uvodnim stihovima bezimena pjesnik iz *Ranjinina zbornika*, obraćajući se svojoj »vili«: »Plaç i suze i moju tužbu da bi znala...«. Portugalska »cantiga« s kraja XV. stoljeća naslanja se na srednjovjekovnu ljubavnu liriku, koja je cvala na tlu Galicije i Portugala, razvijajući i svoje autentične oblike unatoč utjecaju visokostilizirane provansalske poezije. Posebnu obilježnost imale su *cantares de amigo*, sastavi gdje draga, a ne dragi, tuguje zbog odlaska ili udaljenosti »prijatelja«, strepi zbog vijesti koje stižu o njemu, pribor-

---

²⁴ SPH, Knjiga II, priredio Milan Rešetar, Zagreb 1937, str. 419, pjesma br. 603.

²⁵ Prepjevu te pjesme dao sam naslov *Odiljam se* u skladu s hrvatskom tradicijom motiva (M. Tomasović: *Prepjevni primjeri*, Zagreb 2000, str. 60–61).

---

java se nevjere, iščekuje ga na morskoj obali. Derivacije takvih pjesama zabilježene su također u *Glavnom kanconijeru* iz 1516, dok u *Ranjininu zborniku* prvih 12 stihova sastava isto tako nepoznatog pjesnika, sastava koji počinje stihom *Moj brajo, kolikrat kle mi se, a zaman*, izravno asocira ozračje i dekor spomenutih *cantares de amigo*. Bilo bi prekomjerno govoriti o nekoj neposrednoj vezi, premda ni ona ne može biti isključena zbog činjenice da je Dubrovačka Republika preko trgovačke i pomorske djelatnosti imala žive odnose s Iberskim poluotokom.

Ta mala »fusnota« na kraju (*fusnoća*, kako je govorio pokojni profesor Slamnig) neka bude potkrepa za njegovu postavku u raspravi *Trubaduri ili petrarkisti* o postojanju naznaka da je hrvatska poezija prije petrarkističke faze imala doticaja i s truverskim i trubadurskim pjesmama te da se to može odčitavati i kroz neke tekstove i motive u *Ranjininu zborniku*. Raspravu pak u »Republici« iz 1968. držimo nemimolaznim prinosom hrvatskoj komparatistici i poticajnom za daljnje istraživanje fenomena koje je uočio Ivan Slamnig u *Ranjininu zborniku*.

Primljeno 15. siječnja 2003.

Zusammenfassung

PROF. IVAN SLAMNIG ÜBER DEN FRÜHEN KROATISCHEN PETRARKISMUS

In vorliegender Arbeit erörtert der Verfasser Ivan Slamnigs Abhandlung *Troubadours oder Petrarkisten* (»Republika«, 2–3/1968), die hundert Jahre nach dem Vortrag Vatroslav Jagićs *Troubadours und die ältesten kroatischen Lyriker* entstanden ist, einem Vortrag, in dem die These vertreten wird, dass die Dichter der *Gedichtsammlung von Ranjina* als Nachfolger der provenzalischen und nicht der petrarkistischen Tradition der Liebeslyrik zu betrachten seien. Jagić hat sie deswegen als Troubadours bezeichnet. Aufgrund ihrer Forschungen intertextueller Bezüge zwischen Džore Držić und Šiško Menčetić vertraten später Josip Torbarina und Mihovil Kombol hingegen die Meinung, die beiden Dichter seien Petrarkisten. In seiner Abhandlung führt Slamnig einige begriffliche Distinktionen ein: Da die Dichter der *Gedichtsammlung von Ranjina* offensichtlich das Modell des sog. neapolitanischen Kreises rezipiert haben, gehören sie – so Slamnig – dem sog. cariteanischen Petrarkismus (nach Careth/Cariteo, dem führenden Vertreter des Kreises). Zur gleichen Zeit verweist Slamnig auch auf Beispiele von Motiven und Figuren der Troubadours und Trouvères bei den ältesten ragusanischen Dichtern und zeigt dadurch, dass die kroatische Poesie, noch vor Džore Držić und Šiško Menčetić Kontakte mit der Literatur der Troubadours hatte. Slamnigs Syntagma »cariteanischer Petrarkismus« wurde in der Fachliteratur und im Universitätsunterricht angenommen, und so wurde auch ein »zähes Problem der kroatischen Komparatistik« gelöst.